

**Охорона пам'яток історії і культури в Україні (1917–1919 рр.):
36. док. і мат. / Авт.-упор. О.О.Нестуля, С.І.Нестуля, Г.Я.Рудий,
відп. ред. В.О.Горбик. – К.: Інститут історії України НАН
України, 2008. – 320 с.**

Науково-документальне видання, підготовлене колективом дослідників із Полтави та Києва за редакцією В.О.Горбика, містить 134 історичних документи доби Центральної Ради, Української Держави й Директорії УНР. Слід відзначити, що 132 із них до цього збірника включено вперше. Ці джерела зберігаються переважно у Центральному державному історичному архіві України в м. Києві, Центральному державному архіві вищих органів влади й управління, Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.Вернадського та Державному архіві Черкаської області або ж становлять матеріали періодичних видань зазначеного періоду. Серед архівних документів, зокрема, акти офіційних установ і громадських організацій, а також матеріали особистого листування діячів охорони пам'яток історії й культури.

Цінність запропонованого видання полягає насамперед у тому, що вміщені в ньому матеріали висвітлюють один із важливих аспектів українського державотворення, а саме прагнення національних органів влади до відновлення історичної пам'яті шляхом збереження та дослідження її об'єктів. Окрім наукового, опубліковані матеріали мають і суспільно-політичне значення, підтверджуючи гуманістичне спрямування інститутів української державності в 1917–1919 рр.

У передмові упорядників, що фактично становить собою самостійне дослідження (с.4–60), розкрито розвиток в Україні діяльності з охорони пам'яток історії й культури, починаючи з другої третини ХІХ ст. Відтак коментарі щодо наведених у збірнику матеріалів відображають цілісну історичну картину. Водночас слід зазначити, що текст передмови тільки виграв би, якщо б відповідні коментарі супроводжувалися посиланнями саме на конкретні документи із зазначенням місця їх у книзі (порядкового номера), а не тільки зберігаючої установи чи покликанням на інші публікації.

Важливою рисою видання стало те, що на прикладах історичних діячів, таких, як М.Грушевський, С.Петлюра, Д.Дорошенко, В.Липинський, Д.Антонович, Д.Багалій, В.Вернадський, Ф.Вовк, Д.Яворницький, С.Васильківський, М.Старицький, В.Модзалевський та багатьох інших, розкривається участь визначних постатей у пам'яткоохоронній справі.

Найбільший за кількістю документів і обсягом матеріал стосується доби Української Центральної Ради (док. №1–59). Актуальність наведених у збірнику матеріалів полягає, зокрема, у тому, що вони розкривають прагнення представників УЦР до систематичності в налагодженні охорони пам'яток уже на ранніх етапах діяльності (док. №20), а також висвітлюють значення громадських ініціатив для мобілізації суспільної підтримки у цій справі. Так, більшість матеріалів того періоду свідчить, що активність

громадськості щодо пам'яткоохоронної діяльності проявлялася на всіх рівнях – від столичного до невеличких населених пунктів, однак стосувалася переважно Центральної й Північної України (Наддніпрянина, Слобожанщина), а також Волині.

Розширення мережі державних установ, що опікувалися охороною пам'яток історії й культури за часів правління П.Скоропадського, політику органів влади і роль громадської діяльності в розвитку цієї справи відображено у документах №60–109. Зокрема, показовим видається факт підтримки гетьманом у травні 1918 р. питання про реставрацію Микільського військового собору в Києві та виділення владою коштів на цю справу (док. №66).

Важливі також матеріали про формування й спроби реалізації Директорією УНР цілеспрямованої пам'яткоохоронної політики, що, наголосимо, відбувалися в надзвичайно складних воєнно-політичних умовах (док. №110–130, 132, 134). Окремої уваги варті матеріали, які розкривають прагнення Генерального штабу військ УНР наприкінці 1919 р. забезпечити збереження носіїв історичної пам'яті у зоні його функціонування (док. №131, 133).

Вивчення матеріалів видання має полегшити його довідковий апарат – до послуг читача список скорочень (с.257), а також іменний (с.258–302) і географічний (с.303–307) покажчики.

Підсумовуючи огляд збірника, слід зазначити, що завдяки його публікації до наукового обігу введено репрезентативний масив важливих історичних документів, використання яких сприятиме подальшому дослідженню пам'яткоохоронної діяльності в Україні протягом 1917–1919 рр.

О.О.Кураєв (Київ)